

Bahija Aarrass

Het kan dus wel!

Er zijn veel lessen te trekken uit de benadering van de Oekraïners. Er blijken goede oplossingen te zijn voor een toestroom van vluchtelingen in een relatief korte tijd – zonder dat er nationale rampen ontstaan. Dat blijkt ook uit de ‘lessons learned’-brief die het kabinet recent naar de Tweede Kamer stuurde.¹ Er zijn in Nederland 95.000 Oekraïners opgevangen. Op basis van de Richtlijn tijdelijke bescherming (TBR) kregen Oekraïense ontheemden vanaf maart 2022 het recht om hier te verblijven, naar school te gaan en te werken. Omdat zij zijn vrijgesteld van de plicht om een tewerkstellingsvergunning aan te vragen, kunnen zij meteen in loondienst werken. Op 1 november jl. waren 30.000 Oekraïners aan het werk.

Dat zij zo snel werk vinden wordt veelal bejubeld en als prestatie gezien van de vluchtelingen zelf. En terecht. Maar het heeft natuurlijk ook alles te maken met wat er juridisch gezien mogelijk werd gemaakt. Oekraïners hoefden geen langdurige juridische procedures te doorlopen en hoeven zich niet bezig te houden met inburgeringsverplichtingen, zodat zij direct beschikbaar zijn voor de arbeidsmarkt. Ook hielp de kleinschaligheid en de vaak centrale locatie van gemeentelijke opvang; daardoor hoefden zij niet steeds te verhuizen. Tot slot heeft ook de particuliere bereidheid om de Oekraïners te helpen de (arbeids)participatie bevorderd.

Dit alles steekt schril af bij de benadering van andere vluchtelingen, waarbij zich de indruk van ongelijke behandeling opdringt. Dat begint bij het aanmerken van de toestroom van vluchtelingen als ‘crisis’, zoals destijds de vluchtelingenstroom uit Syrië. Toen werd de TBR niet in werking gesteld, terwijl daar gezien de doelstelling van de richtlijn wel reden toe was. Voor derdelanders uit Oekraïne heeft Nederland bij de verlenging van de TBR tot maart 2024 een uitzondering gemaakt: na 4 september 2023 vallen zij niet meer onder de TBR.

Maar ook in andere opzichten vindt ongelijke behandeling plaats. Andere asielzoekers mogen slechts, na 6 maanden, 24 weken per jaar werken – iets wat de Adviesraad Migratie in 2021 bekritiseerde, en wat een asielzoeker nu in een bodemprocedure aanvecht.²

Verder schiet de (gezondheids)zorg in de crisisopvang voor reguliere asielzoekers ernstig tekort.³ En het Gerechtshof Den Haag oordeelde dat de Nederlandse staat reguliere asielzoekers en ontheemden uit Oekraïne niet gelijk behandelt waar het gaat om de opvangvoorzieningen.⁴ Ook het College voor de Rechten van de Mens maakte juli vorig jaar al duidelijk dat het opvangbeleid direct onderscheid maakt tussen mensen die uit Oekraïne vluchten en asielzoekers uit andere landen. Voor de opvang van Oekraïners kan de overheid, via het staatsnoodrecht, op grond van de ‘Regeling opvang ontheemden Oekraïne’ gemeenten dwingen om Oekraïense vluchtelingen op te vangen. Maar die regeling dwingt gemeenten niet om voorrang te geven aan Oekraïense vluchtelingen ten opzichte van asielzoekers uit andere landen.⁵

Als rechtvaardiging wordt vaak verwezen naar het draagvlak. Er zijn gemeenten die wel voor Oekraïners maar niet voor andere asielzoekers opvang willen realiseren. In Geldermalsen braken in 2015 rellen uit toen er plannen waren voor een AZC, terwijl nu opvang voor Oekraïners geruisloos mogelijk wordt gemaakt. In Wolvega was er weerstand tegen opvang van Syriërs of Eritreeërs, maar tegen Oekraïners niet – in hetzelfde gebouw!

De overheid heeft de rechtsstatelijke plicht om die dubbele standaard niet als grondslag voor beleid te gebruiken, maar om die juist te voorkomen. In de kern gaat het immers om dezelfde categorie: mensen die zijn ontheemd en bescherming behoeven vanwege hun kwetsbare situatie.

1 *Kamerstukken II 2022-2023, 36045 en 29861, nr. 149, Brief MvSZW inzake lessons learned Oekraïense ontheemden in Nederland.*

2 ‘Asielzoeker wil meer werken en stapt naar de rechter’, NOS, 29-2-23, zie bit.ly/3m44x8T.

3 Factsheets, Inspectie gezondheidszorg en Jeugd, 9-3-23, [igj.nl](https://www.igj.nl).

4 20-12-22, ECLI:NL:GHDHA:2022:2429.

5 29-7-22, <https://bit.ly/40VcVX6>.